

שע"י המכון התורני ירושלים

בא - תשפ"ד | גליון 58 | הפקה ועריכה: הרב נעם יעקובי שליט"א וצוות המכון התורני

שחוק וליצנות ממצרים בשביל לעצור את השפעתם (מתוך "דעת חיים" להג"ח וואלקין זצ"ל)

לו גוי מקרב גוי" (דברים ד, לד) ואמרו חז"ל (מדרש תהלים קיד) כאדם ששומט את העובר ממעי בהמה כך הוציא הקב"ה את ישראל ממצרים. היינו שהיו כ"כ מחוברים אליהם. וכן שמעתי משם הרה"ק מאיזביצא זי"ע על מה שאמרו חז"ל (ברכות ה, ב) אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים היינו שלא רצו לברוח ממצרים. וכן בשם החידושי הרי"מ זי"ע על הפסוק "והוצאתי אתכם סבלות מצרים" (שמות ו, י) שהגאולה הראשונה והיציאה התחילה בזה שהוציא הקב"ה את ישראל מידי סבלות מצרים, היינו שלא יכלו לסבול אותם יותר וקצו בתרבותם, ועי"ז נעשה הרצון שלהם לצאת משם. אבל קודם לכן לא היה כך.

וע"כ יתבאר היטב, כי אמנם הקב"ה הוציא את בני ישראל ממצרים, אבל לא פחות מכך היה צורך והכרח להוציא את מצרים מבני ישראל. שמלבד מה שחשבו שטוב להם שם, לבטח היו גם התנהגויות ואידיאלים של המצריים שהשתרשו ומצאו להם מקום בתוך לבות בני ישראל, והיה צריך להוציא את הערכים הללו מתוכם. ולא היה די להוציא את ישראל באופן גשמי ממצרים, אלא היה צורך להוציא ולנתק את השפעת מצרים מתוכם!

וא"כ למדנו כאן שהיה צורך להוציא את מצרים מבני ישראל. ואיך נעשה זאת? על זה בא הענין לעשות מהם שחוק, שבזה נסיר אח השפעתם. ונוכל להבין הענין על פי דברי רמח"ל ב"מסילת ישרים" (פ"ה): ותראה קושי הלצון והשחתת הרבה, כי כמו המגן המשוש בשמן אשר ישמיט ופיל מעליו החיצים ומשליכם לארץ ולא יניח אותם שיגיעו אל גוף האדם, כן הלצון בפני התוכחה והמרדות, כי כליצנות אחד ובשחוק קטן פיל האדם מעליו ריבוי גדול מן ההתעוררות וההתפעלות, עכ"ל, עיי"ש. היינו שכח הליצנות כל כך חזק להזיק ולהסיר כל רושם והשפעה חיובית שיש אצל האדם, ועל כן יש להתרחק ממנה ביותר.

וכשנתבונן בדברי רמח"ל, יש להבין מדוע דימה את הענין למגן המשוח בשמן דוקא, וכי לא היה די להשוות הליצנות למגן לבד, שעוצר בגופו את החיצים, היינו ההשפעות הטובות. אולם הביאור בזה הוא שאם לא היה המגן משוח בשמן, אזי אמנם ימנע את פגיעת החץ ויעצור בעדו, אבל סוף סוף החץ הפוגע ישאיר סימן ושריטה על גבי המגן, וישאר הרושם עליו. אך כשמשוח בשמן, יפול החץ באופן חלק ואפילו שריטה לא ישאיר עליו. וזה בא לחדד לנו, עד כמה מגיע כח הליצנות, שהורסת כל חלקה טובה ועוצרת כל קבלה של השפעה טובה על האדם ואינה משאירה אפילו סימן ורושם כלשהו, וכלשונו הקדוש "בליצנות אחד ובשחוק קטן פיל האדם מעליו ריבוי גדול מן ההתעוררות וההתפעלות".

והנה אמרו חז"ל (מגילה כה, ב) כל ליצנותא אסירא בר מליצנותא דעבודת כוכבים מפני שאדרבא, ליצנותא דעבודה זרה גורמת לנו להתרחק מהם. וכעין שראינו אצל אליהו ונביאי הבעל, שקראו אל העבודה זרה שלהם ולא נענו, והיתל בהם אליהו ואמר להם (מ"א יח, כז) "קראו בקול גדול פי אלהים הוא פי שיח וכי שיג לו וכי דרך לו אולי ישן הוא ויקץ", עיי"ש. ואם כן ברור, שאם רוצה האדם שלא להיות מושפע ממהו, צריך לעשות מזה ליצנות ואז ניתן לעצור כל השפעה מהדבר, לטוב ולמוטב. אם יעשה ליצנות מקדושה ח"ו אזי יעצור כל השפעה טובה. אך אם ישתמש בכח זה גופא להיפך, לעשות שחוק מדבר שלילי ואידיאלים של עבודה זרה, יזכה שע"ז לא ידבק בו כלום.

"ולמען תספור באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתי אשר שמתי בהם" (שמות י, ב).

"התעללתי" היינו לשון שחוק וליצנות, כפי שפירש רמב"ן, וז"ל: וטעם "התעללתי" - כי אני מצחק בו, שאני מכביד את לבו ועושה הנקמות בו כטעם "יושב בשמים ישחק ה' לעג למו" (תהלים ב, ד), עכ"ל. א"כ יש לנו החיוב לספר לבנינו ולבני בנינו בדרך שחוק ובדיחותא את אשר עשה הש"ת לפרעה ולמצרים.

כל אחד מכיר ויודע כיצד במשך השנים נשתרש בכל גלויות ישראל אופן מיוחד לעשות בליל הפסח שחוק וליצנות מפרעה וחיפושיו אחר משה וכדומה.

וכן ראיתי לחתנו של החפץ חיים הג"ר מנדל זקס זצ"ל (כל כתיב ח"ח ח"ג נ) שפעם בליל שבבת קודש בשעת חצות הלך ברחוב ליד ביתו של החפץ חיים ושמע את נעימת קולו בוקע מחדרו, וניגש לחלון וראה שהוא יושב ולומד פרשת וארא ועל כל מכה ומכה הוא אומר 'איי איי' בלשון שחוק. וכשהגיע למכת שחין, כשהחרטומים לא יכלו לעשות כמעשה משה ואהרן, צחק בצחוק גדול שלא ראה מימיו. ואצלו היה רושם גדול כמה מוחשי כל דבר מהתורה הקדושה בעיני החפץ חיים. ובאמת הוא על פי אותו ענין של שחוק מפרעה ומצרים.

יש להבין את הענין, שהרי נענש פרעה על ידי הקב"ה בכל מכות מצרים ועל שפת הים וסבל כל זה, האין די בכך ומה הטעם שצריכים אנו אף לעשות ממנו שחוק, וכי זו דרך התורה הקדושה, וכי לא די בסיפור הדברים עצמם הלא דבר הוא.

וראה על הפסוק "וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים" (שמות יג, יח) פירש רש"י אחד מחמישה יצאו וד' חלקים מתו בשלושת ימי אפילה. והסיבה שנשארו כל השאר היה מפני שהם לא רצו לצאת והעדיפו להישאר במצרים, ורק חמישית רצו לצאת ואלו באמת יצאו.

ולכאורה איך מבינים דבר כזה. הרי בני ישראל סבלו במצרים והיו להם לעבדים, ואיך יתכן שהיו פָּאָלוּ שלא רצו לצאת.

אמנם ביאור אחד הוא שהם פשוט התרגלו למצב שלהם והיה להם טוב עם זה. כי אדם מתרגל ולומד לחיות בכל מצב. כך סיפרה לי אמי ע"ה על תקופתנו בגלות שנחאי, שהיתה קשה מאד וחום נוראי ובתוך גטו בתנאים תת-אנושיים, עם רעב ומחלות. והיינו פליטים ללא כל משפחה. אבל בכל זאת אחרי שבאנו לארה"ב היתה אומרת אמי ע"ה שיש אצלה געגועים לשנחאי. אמנם זה לא יאומן אבל ככה זה, אדם מתרגל לכל דבר.

אולם הביאור העיקרי בזה שלא רצו לצאת הוא שבאמת מצרים היתה אומה גדולה וחזקה, לא כפי שהם בימינו. וכבר כתב החזון איש על חכמת מצרים (אמונה ובטחון ה, ב) שנלאו חכמי דור האחרון למצוא סודם עיי"ש, ולכן אל לנו לזלול במצרים כאילו שהם היו עם פרימטיבי ונחלש. הרי עד היום לא מצליחים המדענים להבין איך הם הצליחו לבנות את הפירמידות ואת החכמה של החניטה שהיו עושים שם. מצרים היתה באותם ימים שיא הציביליזציה העולמית, חוד החנית של המדע והתרבות. ולכן פשוט, שהיו אנשים מכלל ישראל שמרוב שהיה להם טוב לחיות במודרניזציה הזאת, לא רצו לצאת משם, אלא העדיפו להישאר כי לא רצו לוותר על השותפות בקידמה הזאת. וכמו שכתוב "לקחת

ב' שבט תק"ס: רבי משולם זוסיא (זושא) ב"ר אליעזר ליפמן מאניפאלי זצוק"ל

הגנוז". מצבותיהם נהרסו בשואה, ולאחריה הוקם ציון מחודש על קבריהם, יחד עם צדיקים נוספים שנקברו בסביבתם. ר' זושא התחתן פעמיים. מזיווגו הראשון נולד בנו ר' צבי מנחם שמילא את מקומו באניפולי, ומזיווגו השני נולד בנו ר' ישראל אברהם שהיה אב"ד טשערני-אוסטרהא. שושלת חסידות הורנוסטייפל יצאה מצאצאיו. ספריו: מנורת זהב בוצינא קדישא. [על מצבתו המקורית היה חרות: פ"נ הקדוש הזה אדמו"ר הרב החסיד המפורסם רשכבה"ג עובד ה' באהבה והשמח ביסורים ורבים השיב מעון כ"ש מוה"ר משולם זוסיל ברא"ל זלה"ה. ב"מגן אברהם" לפורים מביא עדות אביו המגיד מטשערנאביל שבעת שהיה באניפאלי על קברי הצדיקים: הרב המגיד הגדול, והרה"ק רבי זוסיא והקדוש רבי לייב כהן [בעל אור הגנוז] הריח שמה ריח של גן עדן].

רבי משולם זוסיא (זושא) מהאניפולי היה מגדולי צדיקי החסידות בדור השלישי, אחיו של רבי אלימלך מליז'נסק. נחשב לסמל התמימות וטוב הלב בחסידות. בצעירותו החל לעסוק בקבלה, וגזר על עצמו גלות יחד עם אחיו ר' אלימלך, תוך שהם חיים חיי עוני ודוחק. החל להתקרב אל המגיד ממזריטש, וישב בבית מדרשו. על אף גילו הצעיר, החשיבו אותו בני החבורה של המגיד וכבדוהו. בשנת תקל"ג נפטר המגיד בעיר אניפולי, ור' משולם המשיך להנהיג את החסידים בעיר. דמותו נחשבה למופלאה בעיני צדיקי דורו, ואף גדול תלמידי המגיד רבי שניאור זלמן מליאדי בקש ממנו "הסכמה" לספרו התניא והתבטא כלפיו בהערכה גדולה. הוא קרב את האחים רבי שמואל שמעלקא מניקלשבורג ורבי פנחס בעל ההפלאה לחסידות. נפטר לאחר מחלה ממושכת בב' בשבט תק"ס (כבן 77), ונקבר באניפולי על יד המגיד ממזריטש ורבי יהודה לייב הכהן בעל "אור

שאם הגוי בריא וחזק, כל שכן ראוי לכל איש ישראל להיות כן (דעת משה פ' עקב). תיכף בקומו ממטתו היה אומר צפרא טבא לכל ישראל, והמשיך להרעיף ברכות ותפלות עליהם (מאור ושמש פ' שלח).

אחר ברכת התורה היה יוצא לשוק לחפש יהודי בכדי להעניקו מברכותיו (תפארת שלמה פ' תצא).

מסופר עליו:

פעם בא לרבי שמעלקא מניקלשבורג וביקשו: "למדני רבינו תורה". שאלו הר"ר שמעלקא: "במה לבו חפץ?" השיב לו הר"ר זושא: "זושא עם הארץ הוא וצריך ללמוד משניות". התחיל הר"ר שמעלקא מלמדו משנה ראשונה בברכות: "מאימתי קורין את השמע בערבין, ומתרגמו: מאיזה זמן קוראים קריאת שמע בערב". נשתטח הר"ר זושא על הריצפה והתחיל צועק בקול רעש גדול: "שמה כן פירושה של המשנה: מאימתי קורין את השמע - מתוך אימה ופחד מפני הבורא יתברך צריכים לקרוא שמע ישראל... וכמעט נפשו יצאה בדברו".

טרם התגלה היה שמש באוסטרהא, ובגודל עניותו היה מתענה ב' וג' ימים, ואח"כ הלך לבקש לחם להשיב נפשו. פעם עלה בלבו שזהו חסרון אמונה ואין לו אלא לבטוח בה'. לאחר ג' ימים בלי מזון ומחיה, לא ביקש לחם והמשיך בתעניתו והיה בסכנה, נעשה לו נס וב' שיניים נעשו לו כב' מעיינות א' הוציא דבש וא' חלב. לאחר שלשה חדשים נתן לו מאן דהוא ששה גראשין עבור לחם. אז נפסק לו זיבת חלב ודבש (היכל הברכה פ' ואתחנן לה, ב שכן סיפר הר"ר ז' בעצמו לחותנו).

הוא היה אומר:

סגולה לכפרת עונות, לסבב בערב שבת קודש לגבות מעות לצורך עניים (ספרן של צדיקים).

אמר בדרך צחות על מה שאמר אליהו: "עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעפים" (מ"א יח, כא), היינו על ב' סעיפים בשו"ע, סעיף א' (בסימן א' באורח חיים) שויתי ה' לנגדי תמיד. ועוד סעיף (בסימן רלא שם) בכל דרכיך דעהו, מדוע מדלגים על ב' סעיפים אלו שהן הן גופי תורה (ראה תורת הר"ר זושא אות נח).

מה שאמרו חז"ל (בסוטה מט, ב) שבעקבתא דמשיחא יראי חטא ימאסו, היינו שעבודת ה' אז תהיה בעיקר מאהבה (זכרון זאת פ' ואתחנן).

רעו בעל התניא התבטא עליו שיראתו חידוש הוא גם בהיכל היראה (מצרף העבודה עמ' כז).

כן אמר עליו בעל התניא שהוא למדן אמיתי. דכאשר אומרים איזה פשט באיזהו ענין, מי יודע אם מכוונים לאמיתתו, אבל הוא כאשר אינו מבין איזה ענין מיד מתחיל לבכות: זושא אינו יודע הפשט בענין זה, והוא בוכה עד שבעל המימרא או אליהו הנביא מתגלה אליו ואומר לו הפשט. והרי בעל המימרא ואליהו הנביא בודאי יודעים הפירוש הנכון, אם כן הרי הוא למדן האמיתי (תורת שלום).

רבי שמעון מזעליחוב משגיח יח"ל היה אומר: אי אפשר להגיע אל שלישי גדלותו של הרבי ר' זושא, בלי שיהיה חקוק במוחו כל התורה כולה (נהרי אש עמי קפא).

דרכו בקודש:

רגיל היה לברך כל איש ישראל בזה הלשון: "תהיה בריא וחזק כמו גוי". ופירש כוונתו,

מדברי תורתו: "וכי תאמרו מה נאכל גוי וצויתי את ברכתי" (פ' בהר). לכאורה לשם מה נכתבה הקושיא בתורה, דלא הוה ליה למימר כי אם "וצויתי את ברכתי", וממילא לא יקשו "מה נאכל". אלא התורה מלמדת את האדם להיות שלם בבטחונו בה' ולא יאמר כלל "מה נאכל", כי כשברא השי"ת את העולם השפיע מטובו צינורות מושכים שפע לצרכי בני אדם, ודרך השפע שלא להפסיק כלל, אלא כשהאדם נופל ממדרגתו ואין לו בטחון בבורא ב"ה הזן ומפרנס בריות בלי הפסק כלל, אז עושה האדם במחשבתו ההיא אשר לא מטוהר, פגם חלילה בעולמות העליונים, ונפסק השפע חלילה, וצריך השי"ת לצוות מחדש לשפע שתלך כמו מתחילת הבריאה. וזהו: "וכי תאמרו", פירוש כאשר תאמרו כך, אז תטריחו אותי "וצויתי" וגו', אלא לא תתנהגו כך ותבטחו בה' בכל לבבכם, ואז תלך השפע בלי הפסק כלל תמיד לא יחסר כל בה (נועם אלימלך פרשת בהר ובעוד ספרים רבים בשם רבינו).

"מנין לעונה אמן שלא יגביה קולו יותר מן המברך" כו' (ברכות מה, א). עיקר המברך הוא הנשמה, והגוף אינו אלא כעונה ונגרר אחר הנשמה. והנה כלל גדול הוא שילך האדם בדרך האמת, וכל עבודתו תהיה באמת כפי רצון הלב ולא יותר. לזה אל יגביה העונה קולו יותר מהתלהבות המברך הוא הנפש והנשמה (נועם מגדים פ' משפטים).

"ותגמלנו חסדים טובים" (ברכות השחר). כל מה דעביד רחמנא הכל חסדים הם, גם מה שנראה כמדת הדין. ועל זה מתפללים שיהיו "חסדים טובים" שגם הלבוש יהיה טוב (בית אהרן פ' דברים).

פעם עלה לבימה והכריז: "כתיב "אהבתי אתכם אמר ה'", ואיך אפשר לעשות נגד רצונו יתברך?" וגעו כל הקהל בבכיה (תורת הרבי ר' זושא א. סב.).

*

פעם בא לפונדק וראה על בעה"ב שבעל חטא הוא, החל ר"ז לדבר לעצמו: "זושא, זושא! חוטא ופושע אתה! מה עשית?! הרי נכשלת בכה הרבה עונות ופשעים! מה יהיה אתך?! וקרא את כל חטאי הפונדקאי, בצירוף מקומם וזמנם, כאילו הם שלו. בעל הבית ששמע זאת תקפוהו בהלה והרהורי חרטה וחזר בתשובה שלימה (סיפורים נוראים).

(מתוך ספר "ימי זכרון")

ועד היום יש לי אך טוב וחסד. ובכך כבר קבלו תשובה על שאלתם, כי ראו את הר"ר זושא שהוא עני ומדוכא רח"ל, ומכל מקום טוען הוא שלא היה לו שום רע מימיו (תורת הרבי ר' זושא א. סב. ושם נסמן).

*

פעם שבת אצל אחיו הצעיר הר"ר אלימלך, ובצאת השבת ביקש שיקבעו לו זמן מיוחד לדבר עמו דבר סתר. תלמיד א' שהחביא א"ע בתוך ארון ראה שכשנכנס הר"ר זושא הפיל א"ע ארצה בפשוט ידים ורגלים, ומתוך ככי תמרורים אמר: רבינו למדנו נפש החוטאת במה תתכפר! (הקדמת אמרי יוסף - שמות).

*

פעם נכנסו למגיד ממעזריטש שני תלמידי הגדולים רבי שמעלקא מניקלשבורג (א, אייר) ואחיו רבי פנחס מפפד"מ בעל ה"הפלאה" (ד' תמה), ושאלו, כיצד ניתן לקיים מאמר חז"ל (ברכות נד, א) חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, ופירוש לקבלינהו בשמחה. אמר להם המגיד שילכו לבית המדרש אל אברך בשם ר' זושא והוא יענה להם תשובה. הלכו לבית המדרש ואמרו לרבי זושא שהמגיד שלח אותם אליו בכדי שיבאר להם כיצד אפשר לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה. נענה ואמר: תמהני שציוה לכם לשאול אותי, האם שייך לשאול זאת לאדם שלא היה לו רע מעולם, כי מעודי

זכת חושך

הזמן קפא במצרים, אין תנועה מאחר ותנועה מחייבת מעבר זמנים, הזמן נשאר בעינו כיחידה חסרת גודל, שנקראת בשפת העם נצח. שני שלבים, העדר אור, ולאחר מכן, העדר זמן משתנה שלא מאפשר שום תנועה חיצונית, הזמן של המרחב החיצוני [לא הגופני] קפא.

כל מכה פוגשת אותנו באיזושהי צורה...

איפה אנחנו קופאים, ולא מצליחים לזוז?

איפה הרגש המשתק שלא נותן להמשיך?

איפה האצבעות שלא נותנות תנועה למקלדת?

אנחנו חיים בצורה הפוכה ממכת חושך, מעבר זמנים בלתי פוסק עוברים מתנועה אחת לחברתה, אבל הכל בחוץ, האם הפנים שלנו לא משותק?

האם בפנים נכנס אור, או חושך שם?

מחשבות של פרעה...

לי יאורי ואני עשיתי

אני מודע שאני חי בסתירה עצמית אבל לא שולט על זה

למרות שאני יודע שאני משקר, אבל אם כולם מאמינים לי אז זה אמת

יש משה שמנסה לערער על זה, וזה איום קיומי

באיום קיומי מוכנים למסור הכל רק לשמור על תחושת ההישרדות

הערכים גדולים מההישרדות, ולכן אשמור על ערכי שאני אלוהות

וכשתחושת ההישרדות מתערערת, כשתחושת ההישרדות נגמרת אז הכל נמוג.

"לכו ועבדו את ה' אלוקיכם". למרות שבזה אני שולל את כל ערכי וקיימי.

נשמע לכם מוזר מאיזושהי מדינה? לא מופרך.

להמשיך לנסות למצוא מה קיים מינורי בתוכנו מכל מצרים, ולנסות לשקף לעצמינו.

מודעות היא כמעט כל מה שנדרש כדי להתמודד.

שנזכה רק לאור וביאת משיח צדקינו במהרה.

[על משקל החושך, אור מתאר העדר מרחב ותנועה לא תלוית זמן משתנה מאחר והיא תנועה קבועה ולא משתנה].

הזכרת רבו בתפילה

נשאל מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל: האחרונים (הגהות "ברכי יוסף" יו"ד ר"מ, ט, וכו' בגליון רעק"א או"ח סי' קי"ט בשם כנה"ג) כתבו שכשמתפלל על רבו או אביו, לא יאמר 'רבי ומורי' או 'אבי מורי'. משום שאין להזכיר תוארי חשיבות על אדם לפני המקום. כמו שמצאנו על אוריה שנתחייב הריגה על שאמר בפני דוד "ואדוני יואב" (קידושין מג, א) ופירש רש"י, זהו מרד שקראו 'אדון' בפני המלך. ולכאורה הרי יש בזה ביזוי לכבוד רבו להזכירו בשמו סתם וללא תואר כבוד.

והשיב: כיון שמה שאינו מזכירו בתואר כבוד זהו מפני שאסור לו לעשות כן בתפילה לפני המקום, אין בזה זלזול ובזיון לרב. אכן יש שכן נוהגים להזכיר תואר כבוד לרבו גם בתפילה, ואין בזה גבהות לפני המקום שהרי מה שמכבד את רבו ומזכיר תוארי כבוד עליו זהו מפני ציווי הקב"ה שהוא בעצמו ציוה על

חיוב תפילה בעת צרה

נשאל מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל: דעת הרמב"ן (בהשגותיו לספר המצוות עשה ה') שמצות עשה מהתורה להתפלל בעת צרה. [ועי' מ"ב (ק"ו, ד) דדעת הרמב"ן היא עיקר "כי כן דעת רוב הפוסקים וכן הכריע בספק שאגת אריה"]. וכתב בחינוך (מצוה תל"ג) "ומי שצר לו ולא קרא אל ה' להושיעו ביטל עשה זו כדעת הרמב"ן ז"ל".

מה ההגדרה של עת צרה, האם למשל כשיש לו צער גידול בנים חשיב עת צרה וחייב להתפלל מהתורה? והשיב: כן. [עי' ב"דעת תורה" למהרש"ם (ק"ב, ד) שהביא מהדע"ק דתפילה בעת צרה "זה לא תלוי בזמן רק בסיבה", כלומר כשאצלו היא צרה. וע"ש דאצל חנה הוה עת צרה, כיון שהי"ל צער שלא היו לה ילדים].

שוב נשאל: וכשיש צער כספי, גם כן נחשב עת צרה? והשיב: מה נפקא מינה! כל שיש לו צער! שוב נשאל: כשהוא עצמו אין לו צרה אבל לזולתו יש, ויש לו צער מצרת זולתו, האם חשוב עת צרה?

בקשות בגוף ומקום שאינו נקי

נשאל מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל: האם מותר לבקש בקשות שאין בהם הזכרת שם השם, ובלא פסוקים בגוף שאינו נקי, כגון "יהי רצון מלפניך שתעזור לי ללמוד"? והשיב: אסור, כי אינו מכובד לבקש בגוף שאינו נקי. שוב נשאל: ומה הדין בהנ"ל במקום שאינו נקי? והשיב: אסור.

תפילה בבית הכנסת

שמעתי מרבינו הגרי"ש זצ"ל אם מתקיים מנין בבית פרטי אין חובה ללכת להתפלל בבית הכנסת. אלא שתפילתו יותר רצויה בבית הכנסת (מ"ב צ, כ"ז) אבל אינו חובה. ומה שכתב רש"י

יציאת מצרים - אמונה חושית

"ולמען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ה'" (שמות י, ב). זאת אומרת שהאמונה שלנו בנויה על יציאת מצרים ומתן תורה, ועל זה נאמר "אמת ויציב" - שהוא יציאת מצרים - "דאורייתא" (ברכות כא, א). בבריאת העולם לא היינו, אין לנו מושג איך ברא הקב"ה את העולם, אבל ביציאת מצרים היה כל הכלל ישראל וראו את זה. אמונה צריכה להיות חושית, מה שרואים בעינים. הכלל ישראל כולו ראה את כל מה שנעשה במצרים,

כך, א"כ זהו גופא כבוד המקום שמקיים ציוויו ואזהרותיו של המקום. ולמעשה איך שנוהג זה בסדר. אפשר להזכירו ללא הוספת תואר כבוד, ואפשר עם הוספת תואר כבוד. נשאל מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל: מה שמזכירים ב"הרחמן הוא יברך את אבי מורי" וכן כשעושים "מי שברך" בשעת קריאת התורה ומזכירים תוארי חשיבות מורנו ורבינו וכו', האם לפי האוסרים להזכיר בתפילה הכי נמי גם בזה אסור [וא"כ ראייה שלא נוהגים כדעת האוסרים].

והשיב: לדבריהם גם בזה אסור. [ויש לציין בזה מה שכתב בסידור אוצר התפילות בפירוש "עץ יוסף" על ברכת המזון ב"הרחמן הוא יברך את אבי מורי" שהביא כנ"ל מ"מעבר יבוק" וכתב "ותמנהני על מה שאומרים כאן אבי מורי". וע"ע ב"מקור החדש" על ספר חסידים (אות ת"ת)].

והשיב: מה נפקא מינא! הואיל שיש לו צער, חשיב עת צרה. [עיין ב"שערים בתפילה" (עמי ל"א) בהנהגת הגרי"ז הלוי זצ"ל שכשהיו מזכירים לפניו צרה של מישהו היה אומר תיכף "לישועתך קויתי ה'", וביאר בספר הנ"ל דזהו משום חיוב תפילה בעת צרה].

שוב נשאל: כשנתחדש לו צער אחרי שכבר התפלל שחרית צריך לחזור ולבקש על הצער שנחדש לו, וזה חיוב מהתורה? [עיין ב"שערים בתפילה" שכתב: "ויש להעיר כאן הלכה נוראה למעשה, מי שכבר התפלל בבוקר ואח"כ בדרכו לעסקיו נזדמנה לו איזה צרה כגון כאב גדול או עיכוב בעסקיו בעניניו החשובים לו מאד, הרי לשיטת הרמב"ן שהביאו החינוך להלכה, נתחדשה לו ברגע זה מצוה וחיוב מהתורה של תפילה מחמת שהיא לו עכשיו עת צרה"].

והשיב: לדעת הרמב"ן! שוב נשאל: כמה הוא השיעור להתפלל בעת צרה? והשיב: בכל מה שמתפלל מקיים בזה את המצוה.

שוב נשאל: ומה הדין בידים שצריכות נטילה שנגעו במקום מכוסה בגוף. והשיב: ידים שאין נקיות מותר. [כדאיאת במ"ב א' ח' לגבי אמירת מודה אני - ואין צריך לזה נטילת ידיים, ואף אם ידיו מטונפות. כי אין מזכיר בזה הנוסח לא שם ולא כינוי. ומטונפות היינו שנגעו בלילה במקומות מכוסים, לא שיש בהם טינופות].

בפסחים מו ע"א ד"ה לגבל "וכן לתפילה אם יש בית הכנסת בריחוק ארבע מילין הולך ומתפלל שם" ביאר רבינו דכוונת רש"י לתפילה בציבור.

את כל הניסים, ממילא "למען תספר באזני בנך וכן בנך אשר התעללתי במצרים, ואת אותותי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ה'" - ידיעה. אמונה היא "ידיעה" כי אני ה'. זהו היסוד של האמונה. (שיעורי חומש - רבי שלמה וולסקי) **חשבון נפש** **"בְּנַעֲרֵינוּ וּבְזַקְנֵינוּ נִלְךְ"** (שמות י, ט). אם האדם, בעודו בימי הנעורים, מתבונן על ימי הזקנה והאיך שסופו ללכת בדרך כל הארץ וליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים, אזי "נלך", הולך הוא מדרגה לדרגה בעבודת ה'.

(אורחות חיים - כ"ק אדמו"ר מוויז'ניץ)